

Vred. Landen-Zoutleeuw (zetel Zoutleeuw),

30 september 2016.

Vrederechter: C. FOURIE.

Griffier: S. GAENS.

Bewind – verzoek van de bewindvoerder tot machtiging om de wettelijke samenwoning van de beschermde persoon te beëindigen (geweigerd) – machtiging om een vordering in te stellen tot nietigverklaring van de verklaring van wettelijke samenwoning (verleend).

Artikel 497/2, 14° BW bepaalt dat de beëindiging van de wettelijke samenwoning een rechtshandeling is die niet vatbaar is voor bijstand of vertegenwoordiging, zodat de vordering van de bewindvoerder om machtiging te bekomen om de wettelijke samenwoning te beëindigen en de persoon die wettelijk met de beschermde persoon samenwoont uit huis te doen zetten, moet worden afgewezen.

Ingeval ernstig kan worden betwijfeld of de naderhand beschermde persoon ten tijde van het afleggen van de verklaring van wettelijke samenwoning wel voldoende wilsbekwaam was, kan de bewindvoerder op basis van de artikelen 492/1, § 2, 7° j° 499/7, § 2, 7° BW gemachtigd worden om een procedure op te starten teneinde door de bevoegde rechter de nietigverklaring van de verklaring van wettelijke samenwoning te laten uitspreken op grond van de artikelen 1109 e.v. BW.

Administration – demande de l'administrateur de mettre fin à la cohabitation légale de la personne protégée (refus) – demande d'autorisation d'introduire une procédure en annulation de la déclaration de cohabitation légale (octroyée).

L'article 497/2, 14° C. civ. dispose que le fait de mettre fin à la cohabitation légale est un acte qui n'est pas susceptible de faire l'objet d'une assistance ou d'une représentation, de sorte que la demande de l'administrateur en vue d'obtenir l'autorisation de mettre fin à la cohabitation légale et de faire expulser la personne qui vit avec la personne protégée doit être rejetée.

S'il y a un sérieux doute quant à la capacité de la personne, qui sera ultérieurement protégée, à faire une déclaration de cohabitation

légale, l'administrateur peut être autorisé sur base des articles 492/1, § 2, 7° et 499/7, § 2, 7° C. civ. à introduire une procédure afin d'obtenir du juge compétent la nullité de la déclaration de cohabitation légale sur la base des articles 1109 et suivants du Code civil.

(...)

II. Vordering

2. Bij beschikking van de vrederechter van Landen-Zoutleeuw van 27 februari 2015 werd verzoeker aangewezen als bewindvoerder over de persoon en goederen van mevrouw M. V., in vervanging van de vorige voorlopige bewindvoerder, advocaat A. V.

Het oude voorlopig bewind werd in die beschikking omgezet in een nieuwe bewindvoering, en mevrouw V. werd zodoende onder meer onbekwaam verklaard voor het afleggen van een verklaring van wettelijke samenwoning bedoeld in artikel 1476, § 1 BW, alsook voor de beëindiging van de wettelijke samenwoning, bedoeld in artikel 1476, § 2 BW.

De bewindvoerder vraagt nu de machtiging om namens de beschermde persoon de reeds van vroeger bestaande wettelijke samenwoning van mevrouw V. met haar vriend R. P. te beëindigen en de heer P. vervolgens uit huis te doen zetten, om reden dat de aanwezigheid van de heer P. een ernstige bedreiging vormt voor de gezondheid en het algemene welzijn van mevrouw V.

Door zijn eigengereide houding (in eerdere beschikkingen van de vrederechter reeds meermaals aan de kaak gesteld) dwarsboomt de heer P. niet alleen de bewindvoering (hij poogde reeds herhaaldelijk, maar telkens tevergeefs de bewindvoerders te laten afzetten en/of de bewindvoering te laten opheffen ondanks de overduidelijke grote mentale beperkingen van mevrouw V. Hij neemt beslissingen voor mevrouw V. waartoe hij niet gemachtigd is, zoals het veranderen van mutualiteit en het verrichten van

overbodige aankopen. Hij gebruikt zelf medicijnen die voor de beschermde persoon bestemd zijn en voor haar rekening aangekocht, enz.).

Bovendien werden de bewindvoerder en de vertrouwenspersoon er door de artsen en begeleiders van mevrouw V. over gealarmeerd dat de heer P. door een verregaande nalatigheid mevrouw V. in levensgevaar brengt doordat hij de strikte medische voorschriften waaraan mevrouw V. zich absoluut dient te houden in de wind slaat. De gezondheid van mevrouw V. is immers zeer wankel, waardoor zij constant een intensieve en nauwgezet uitgestippelde medische behandeling nodig heeft. Door haar mentale achterstand heeft mevrouw V. zelf geen voldoende ziekte-inzicht en heeft zij niet de reflex om de noodzakelijke gezondheidszorgen (o.m. insulinespuiten) op het juiste tijdstip en in de juiste dosis te vragen wanneer de heer P. haar deze niet geeft of laat geven door hulpverleners (deze laatsten hebben al meermaals voor gesloten deuren gestaan op het afgesproken tijdstip voor de verzorging van mevrouw V.), of wanneer hij haar op sleeptouw neemt voor activiteiten die voor haar strikt verboden zijn (bv. buiten in de hitte komen op warme dagen). Mevrouw V. moest daardoor reeds een paar maal met spoed in het ziekenhuis opgenomen worden.

III. Beoordeling door de rechter

3. Artikel 497/2, 14° van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat het afleggen van een verklaring tot wettelijke samenwoning, alsook de beëindiging van de wettelijke samenwoning, rechtshandelingen zijn die niet voor bijstand of vertegenwoordiging vatbaar zijn.

De vordering van de bewindvoerder om de wettelijke samenwoning te beëindigen dient dus afgewezen te worden.

4. Wanneer een beschermde persoon onbekwaam verklaard is voor deze specifieke rechtshandelingen, zou alleen hijzelf aan de vrederechter de machtiging

kunnen vragen om toch een verklaring van wettelijke samenwoning af te leggen (artikel 1475, § 2 *in fine* van het Burgerlijk Wetboek) of om een (reeds bestaande) wettelijke samenwoning te beëindigen (artikel 1476, § 2 *in fine* van het Burgerlijk Wetboek).

De beschermde persoon heeft door haar mentale gezondheidstoestand echter hoegenaamd geen besef van de gevaarsituatie waarin zij zich als gevolg van de wettelijke samenwoning met de heer P. bevindt, en zij begrijpt de gemeende bezorgdheid van haar vertrouwenspersoon, haar begeleiders, haar bewindvoerder en de vrederechter niet. Zij stelt bijgevolg ook geen dergelijke vordering (waarvan zij trouwens het bestaan niet eens kent) in.

5. Gezien de vermogensrechtelijke implicaties van de wettelijke samenwoning, kan de bewindvoerder op basis van de artikelen 492/1, § 2, 7° en 449/7, § 2, 7° van het Burgerlijk Wetboek wel gemachtigd worden een procedure op te starten om door de bevoegde rechter de nietigverklaring van de verklaring van wettelijke samenwoning te laten uitspreken op grond van de artikelen 1109 en volgende van het Burgerlijk Wetboek (zie hierover *Comm. Pers.*, art. 1475 BW, blz. 9, nr. 11).

Gelet op haar ernstige mentale retardatie en haar algehele analfabetisme, kan er immers sterk aan getwijfeld worden of mevrouw V. ten tijde van het afleggen van de verklaring van wettelijke samenwoning wel de zin, inhoud en draagwijdte van haar verklaring begreep, met andere woorden of zij wel over voldoende wilsbekwaamheid beschikte voor het afleggen van deze verklaring.

Op de zitting in raadkamer van 29 september 2016 opnieuw gevraagd naar de betekenis en de gevolgen van het contract van wettelijke samenwoning, bleek eens te meer dat mevrouw V. daar geen flauw benul van heeft. Aangezien haar zwakbegaafdheid aangeboren is, is het zeer de vraag of zij dat inzicht dan

wel had op het ogenblik waarop zij de verklaring van wettelijke samenwoning aflegde.

IV. Beslissing

De vrederechter machtigt verzoeker om voor de bevoegde rechter een vordering tot nietigverklaring van de verklaring van wettelijke samenleving tussen de beschermde persoon en de heer R. P. in te stellen.

Hij beveelt de bewindvoerder hiervoor een advocaat aan te stellen en juridische tweedelijsbijstand en rechtsbijstand te vragen indien de beschermde persoon daarvoor in aanmerking komt.

De vrederechter verleent verzoeker machtiging om alle in het kader van bedoelde procedure benodigde proceshandelingen te stellen en, zo nodig, alle gewone en buitengewone rechtsmiddelen aan te wenden, desnoods een voorziening in cassatie (dit laatste enkel mits gunstig advies van een advocaat bij het Hof van Cassatie), dit alles evenwel met uitsluiting van de mogelijkheid om dadingen aan te gaan of minnelijke regelingen te aanvaarden.

(...)

Noot

Beëindiging *versus* nietigverklaring van de wettelijke samenwoning in het kader van bewind

1. In bovenstaande uitspraak werd de vrederechter geconfronteerd met het verzoek van een bewindvoerder om te worden gemachtigd de wettelijke samenwoning tussen een rechterlijk beschermde vrouw en haar mannelijke partner te beëindigen. Deze partner werd beschouwd als een ernstige bedreiging voor de gezondheid en het algemeen welzijn van de beschermde persoon, die zelf onbekwaam was verklaard om een einde te stellen aan de wettelijke samenwoning (art. 492/1, § 1, derde lid, 10° BW).

De vrederechter wees de vordering van de bewindvoerder terecht af op grond van artikel 497/2, 14° BW. Aangezien de beëindiging van de wettelijke samenwoning – net als het aangaan ervan – een hoogstpersoonlijke handeling betreft, kan enkel de beschermde persoon om een dergelijke machtiging verzoeken (zie art. 1476, § 2, zevende t.e.m. negende lid BW). Bijstand of vertegenwoordiging zijn niet toegelaten. De vrederechter machtigde de bewindvoerder daarentegen wel om een vordering tot nietigverklaring van de verklaring van wettelijke samenwoning in te stellen (1). Gelet op de mentale toestand van de beschermde persoon kon er immers sterk aan worden getwijfeld of zij ten tijde van het afleggen van de verklaring wel de zin, inhoud en draagwijdte ervan had begrepen. Voor het verlenen van de machtiging steunde de vrederechter, verwijzend naar de vermogensrechtelijke implicaties van de wettelijke samenwoning, op de artikelen 492/1, § 2, 7° en 499/7 (2), § 2, 7° BW (3) met betrekking tot de vertegenwoordiging van de beschermde persoon in rechte door de bewindvoerder (4).

2. De kwestieuze wettelijke samenwoning werd aangegaan vooraleer de beschermde persoon daartoe onbekwaam werd verklaard. Nietigverklaring op grond van artikel 493, § 1 BW (wegens

- (1) De vordering tot nietigverklaring van de wettelijke samenwoning is niet vermeld als een handeling waarvan de vrederechter moet bepalen of de beschermde persoon nog bekwaam is om deze te stellen (*cf.* art. 492/1, § 1, derde lid, 3° BW inzake huwelijk), noch als hoogstpersoonlijke handeling (*cf.* art. 497/2, 2° BW inzake huwelijk).
- (2) Dat in het vonnis artikel 449/7 § 2, 7° BW vermeld staat, moet worden beschouwd als een tikfout.
- (3) Dit artikel betreft de machtigingbehoevende handelingen inzake het vermogen. Aangezien een vordering tot nietigverklaring van de wettelijke samenwoning de staat van de persoon raakt, zou ook kunnen worden gesteund op artikel 499/7, § 1, eerste lid, 3° BW (machtigingbehoevende handeling m.b.t. de persoon).
- (4) S. MOSSELMANS, A. VAN THIENEN en G. VERSCHULDEN, “Commentaar bij art. 499/7 BW” in *Comm.Pers.*, Mechelen, Kluwer, 2015, 35, nr. 68.

strijdigheid met diens vastgestelde onbekwaamheid) was dan ook niet aan de orde. Dat de betrokkene destijds formeel bekwaam was om de wettelijke samenwoning aan te gaan, neemt evenwel niet weg dat zij daartoe tevens geldig moest kunnen toestemmen (5).

De wettelijke samenwoning kent – los van schijnwettelijke en gedwongen wettelijke samenwoning (art. 1476^{quinquies} BW, art. 79^{quater} Vreemdelingenwet en art. 391^{octies} Sw.) (6) – geen uitgewerkte nietigheidsleer. Een equivalent van artikel 146 BW, dat bepaalt: “*Er is geen huwelijk wanneer er geen toestemming is*”, ontbreekt. Aangezien de wetgever de wettelijke samenwoning construeerde als een vermogensrechtelijk contract, is de nietigverklaring ervan niettemin mogelijk op basis van de algemene verbintenissenrechtelijke regels, waar de vrederechter *in casu* naar verwees. Hoewel geen specifiek wilsgebrek kan worden aangeduid, volstaat het (bewezen) volkomen gemis van (bewuste) wil van de betrokkene, en dus de afwezigheid van toestemming op het ogenblik van het stellen van de rechtshandeling, voor de nietigverklaring van het instituut (zie art. 1108 e.v. BW) (7). In dat geval ontbreekt immers een wezenlijk bestanddeel van de wettelijke samenwoning (8).

4. Er moet op worden gewezen dat in een situatie zoals *in casu*, de bewindvoerder nog over een alternatieve benaderingswijze beschikt teneinde de nietigheid van de verklaring van wettelijke samenwoning te bekomen. Hij zou daarvan

namelijk meteen de nietigheid kunnen vorderen op grond van artikel 493/2 BW. Krachtens deze bepaling kan elke handeling die is verricht vóór de aanvang van de rechterlijke bescherming worden vernietigd indien de oorzaak van de beschermingsmaatregel, getroffen op grond van artikel 488/1 BW (staat van wilsonbekwaamheid), kennelijk bestond ten tijde van die handeling. Een dergelijke rechtsvordering is onderworpen aan hetgeen is bepaald in de artikelen 493 en 493/1 BW (9). In principe (zie art. 2278 BW) liep de vijfjarige verjaringstermijn uit artikel 493/1 BW *in casu* alvast niet tegen de beschermde persoon, aangezien het een handeling betrof waarvoor zij krachtens artikel 492/1 BW onbekwaam was verklaard (art. 2252 BW).

5. Tot slot kan men er niet omheen dat een nietigverklaring verregaandere implicaties heeft dan de (oorspronkelijk beoogde) beëindiging van de wettelijke samenwoning – ook voor de beschermde persoon. Waar de nietigverklaring terugwerkt tot het ogenblik van het aangaan van het instituut (*ex tunc*), geldt de beëindiging slechts voor de toekomst (*ex nunc*). Wie van slechte wil is, zou daarom kunnen aanvoeren dat de vrederechter *ultra petita* heeft gestatueerd. Mijns inziens ging het evenwel eerder om een creatieve suggestie van de vrederechter teneinde de verzoeker toe te laten zijn vergissing recht te zetten en het voorliggende maatschappelijke probleem op te lossen.

Lynn DE SCHRIJVER
Assistente Instituut voor Familierecht
UGent

-
- (5) T. WUYTS, “Commentaar bij art. 493/2 BW” in *Comm.Pers.*, Mechelen, Kluwer, 2015, 1-2, nr. 1.
(6) Zie daarover uitgebreid: L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning in Bibliotheek Burgerlijk Recht en Procesrecht*, nr. 28, Gent, Larcier, 2017, 252 e.v., nr. 416 e.v.
(7) De afwijkende – restrictievere – regeling inzake wilsgebreken uit het huwelijk (zie art. 180 en 181 BW) is niet van toepassing bij wettelijke samenwoning: G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, die Keure, 2016, 930, nr. 2084.
(8) L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning in Bibliotheek Burgerlijk Recht en Procesrecht*, nr. 28, Gent, Larcier, 2017, 28, nr. 40.

-
- (9) T. WUYTS, “Commentaar bij art. 493/2 BW” in *Comm.Pers.*, Mechelen, Kluwer, 2015, 4, nr. 6.